

Kapak Konusu

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Irak Ziyareti Işığında TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİ

Ortadoğu Analiz
Nisan'09 Cilt 1 - Sayı 4

Cumhurbaşkanı Gül'ün Irak ziyareti, Türkiye'nin Irak politikasında son iki yıldır atılan stratejik adımların ürünüydü.

Dr. Serhat ERKMEN
ORSAM Ortadoğu Uzmanı
serhaterkmen@orsam.org.tr

Kapak Konusu

CUMHURBAŞKANI ABDULLAH GÜL'ÜN IRAK ZİYARETİ IŞIĞINDA TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİ

Turkish-Iraqi Relations in the Light of
President Abdullah Gul's Visit to Iraq

Abstract

Iraq has been one of the most critical foreign policy issues since US forces invaded the country in 2003. Despite having problematic relations with Saddam Hussein's Iraq before the invasion, Turkey seeks ways to re-instate a powerful central government in Iraq. Turkey had a more suspicious stance towards Iraqi Kurds between 2003 and 2007; however, this stance started to change after the Turkish army's cross-border operation in the north of Iraq in early 2008. After this operation, Turkey started to pursue a new and nuanced policy regarding Iraq which is based on re-balancing its position toward all Iraqi groups. This article aims to evaluate President Abdullah Gul's visit in the light of these developments and within the new context of Turkey's Iraq policy.

Kapak Konusu

Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaretinde en fazla ön plana çıkarılan konu Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişki olmuştur. Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye'nin 2003'ten beri izlediği politikanın ana ilkelerinden sapma ya da farklılaşma anlamına gelecek bir mesaj vermemiştir.

Giriş

23-24 Mart 2009 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Irak'a gerçekleştirdiği ziyaret Türkiye-Irak ilişkileri açısından bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilir. Bu ziyaret, basında daha çok Iraklı Kürtlerle ilişkiler bağlamında değerlendirilmesine rağmen, aslında Türkiye'nin Irak politikasında son iki yıldır yaşanan değişimin ve atılan stratejik adımların bir ürünü olarak görülmelidir. 2003'ten sonra Türkiye için en önemli dış politika sorunlarından biri olan Irak, bu önemini halen korumaktadır. Bu nedenle, uzun süren hazırlıklardan sonra gerçekleştirilen Cumhurbaşkanı Gül'ün Irak ziyareti, Türkiye'nin Irak ve Ortadoğu politikasının ana hatlarının kavranabilmesi için bir anahtar niteliğindedir. Bu bağlamda, bu yazıda Türkiye'nin Irak politikasının genel hatları ele alındıktan sonra, 2007 yılından bu yana yaşanan temel gelişmeler ve Türkiye'nin Irak politikasındaki temel dinamiklerin Cumhurbaşkanı Gül'ün Irak ziyaretine nasıl yansıdığı ele alınmaya çalışılacaktır.

2002'den Sonra Türkiye'nin Irak Politikası

Türkiye'nin 2002'den sonraki Irak politikasının bir-biriyle yakından ilişkili dört ayrı sütuna dayandığı söylenebilir. Bu sütunlar, (1) Türkiye'nin genel Ortadoğu politikası, (2) Irak'la ilgili temel gelişmeler, (3) Iraklı Kürtlerle ilgili sorunlar, (4) Türkiye'nin iç politikası ve Kürt sorunudur. Türkiye'nin Irak politikasını etkileyen birinci sütun Ortadoğu'dan kaynaklanan yeni tehdit algılaması ve Ortadoğu dengeleridir. Irak'ın işgalinden sonra Türkiye'de bu ülkenin parçalanacağı ve Ortadoğu sisteminin çökmek üzere olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Irak'ın parçalanmasının tüm bölge ülkelerini etkileyeceği düşüncesi ise Türkiye'yi kendisiyle aynı endişeleri paylaşan ülkelerle işbirliğine yönlendirmiştir. Bu olgunun iki doğrudan sonucu olmuştur: Birincisi, Irak'ın parçalanmasıyla ortaya çıkabilecek bir Kürt devletinden tehdit algılayan Türkiye aynı tehdit algılamasını paylaşan İran

ve Suriye ile yakınlaşmış olmasıdır. İkincisi ise, Ortadoğu'da doğrudan veya vekâleten yürütülecek büyük çaplı bir çatışmanın bölgeselleşme olasılığının Türkiye'yi bölgesel girişimlere ve dengeleyici bir role sürüklemiş olmasıdır. Irak'taki sorunda bu perspektiften gören Türkiye, işgalin başından itibaren Sünni Arapların sistemden dışlanmasını eleştirmiş ve sisteme dönüşünde aktif rol oynamaya çalışmıştır.

Türkiye'nin Irak politikasını belirleyen ikinci sütun Irak'taki siyasal durum ve Irak'ın geleceğidir. Bu çerçevede Türkiye'nin geliştirdiği yaklaşımları şu şekilde formüle edebiliriz: Irak'ta güvenlik sorunu ağırlaştıkça ülkenin parçalanması da o denli kadar yakın bir tehdit hâline gelmektedir. Bu nedenle şiddetin sona erdirilmesi için Irak'ın içinde acil tedbirler alınması şarttır. Irak'ta güvenlik sağlanamadıkça ve istikrar tesis edilemedikçe ülke parçalanmaya sürüklenmektedir. Ülkede güvenliğin ve istikrarın sağlanması ise tüm grupları kapsayan bir işbirliğinden geçmektedir. Bu nedenle, işgalden sonra hükümetten ve devlet sisteminden dışlanan Sünni Araplar ve Türkmenlerin bir şekilde sisteme dönmesi şarttır. Uzun bir süre Türkiye, merkezî otoritenin yeniden güçlendiği bir Irak'ın yeniden doğmasını umut etse de 2007 yılından itibaren Irak'ın federal bir devlet olduğu gerçeğiyle yüzleşmeye başlamıştır. Bunun sonucunda geliştirilen formülasyon ise Irak'ın etnik değil coğrafi çizgilerle belirlenen bir federal yapıya sahip olması söylemidir.

Türkiye'nin Irak'taki gelişmelere bakışı temelde güvenlik algılaması etrafında şekillenmesine rağmen ekonomik boyutu da ihmal edilmemiştir. Büyük petrol rezervlerine sahip olan Irak'la daha iyi ekonomik ilişkiler kurmak ve Irak petrolleriyle ilgili sözleşmelerde yer almaya çalışmak Türkiye'nin temel politikalarından biri olmuştur. Nitekim Irak'ta petrol aramasına izin verilen petrol şirketlerinin isimleri yayınlandığında Türkiye'nin yer al-

Kapak Konusu

Irak Başbakanı Maliki

Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye'nin Irak'ta merkezi yönetimin güçlenmesine verdiği önemi bir kez daha göstermiş oldu.

maması büyük bir tepkiye neden olmuştur. Fakat ilişkilerde 2008'de yaşanan bahar havasıyla Türkiye'nin bu listeye girebildiği gözlemlenmiştir.

Birinci ve ikinci sütunda Türkiye'de dış politikanın yapımına katkıda bulunan çevreler arasında büyük görüş ayrılıkları bulunmamasına rağmen üçüncü ve dördüncü düzlemler için aynı şeyi söylemek pek de mümkün değildir. Türkiye'nin Irak politikasını belirleyen üçüncü sütun, Türkiye'nin Kuzey Irak'a yaklaşımı ve Kuzey Irak'taki gelişmelerin Türkiye'nin Irak politikasını büyük ölçüde etkilemesidir. Uzun bir süre boyunca Irak ile Türkiye arasında yaşanan sorunların temel kaynağı Irak-

lı Kürtlerle yaşanan anlaşmazlıklar olmuştur. İran dışında diğer bölge hükümetleri Şii Arapların ağırlıkta olduğu Irak hükümetine sıcak yaklaşmazken Türkiye gerek Caferi gerekse Maliki hükümetleriyle Şii olmalarından kaynaklanan bir sorun yaşamamıştır. Ancak, 2003'ten sonra Irak'ın kuzeyindeki Kürt gruplarla Türkiye arasındaki gerginlik ve PKK'nın Irak'taki varlığına Irak hükümetinin gerektiği gibi yaklaşmaması zaman zaman gerginliklere neden olmuştur. Özellikle, Irak'ta Kürt grupların daha etkin olduğu 2004-2006 yılları arasında Irak ile Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesinin karşısındaki en önemli engel muhtemelen Iraklı Kürtlerle ilişkideki sıkıntılardır.

Cumhurbaşkanı Gül'ün gezisinde Türkiye'nin elde ettiği en önemli kazanım, Iraklı Kürt yetkililerin PKK'yı bir "bela" olarak ilan etmeleri ve Iraklı Kürtlere sorunun Türkiye ile kendileri arasında değil, oradaki PKK varlığı ile olduğunun hissettirilmesi olmuştur.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'de Irak'ın kuzeyiyle ilgili sorunun algılanmasında farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak, algılama ne olursa olsun Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine ilişkin politikasının uygulamasında ön plana çıkan görüşler şöyle sıralanabilir:

- Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devletinin kurulması engellenmelidir. Bu durum, Türkiye açısından büyük bir tehdit yaratır.
- Iraklı Kürtlerin bağımsızlığının engellenmesinin temel yolu Kerkük'te adil bir çözüme ulaşmaktır. Normal şartlarda, Kerkük ahalisi Irak'ın kuzeyine bağlanmak istemeyeceğinden adil bir çözüme ancak bu vilayetin demografik yapısının değişmesinin engellenmesi hâlinde ulaşılabilir. Kerkük'te bir referandum gerçekleşmezse bu vilayet kuzeydeki federasyona katılmaz, böylece bağımsızlık senaryosu engellenebilir ya da ertelenebilir.
- Irak'ın kuzeyi PKK için bir yaşam sahası hâline gelmiştir. Iraklı Kürtler ise PKK'yı desteklemekte en azından onunla mücadele etmemektedir. Bu konuda Türkiye'ye verilen sözler büyük ölçüde boş vaatlerdir. Bu nedenle, KDP ve KYB'nin PKK'ya verdiği desteğin kesilmesi için çeşitli yollar aranmalıdır.
- Türkiye'nin Iraklı Kürtler üzerindeki baskısını artırmasının önündeki en önemli engel ABD'dir. ABD'nin istemesi hâlinde Iraklı Kürtler PKK üzerinde baskı kurabilir ya da Türkiye'ye yönelik çatışmacı söylemlerinden vazgeçirebilir. Bu nedenle, ABD'nin desteğini almak çok önemlidir. Ancak, ABD'den beklenen desteğin gelmemesi, İran ve Suriye ile yapılan işbirliğiyle kapatılabilir.
- Ekonomik ilişkiler siyasi ilişkilerin geliştirilmesinin temel yoludur. Ancak, bunun gerçekleşebilmesi için Iraklı Kürtlerin de özellikle PKK konusunda çok önemli adımlar atması gerekmektedir.

Dördüncü sütun ise Türkiye'nin Irak, özellikle de

Irak'ın kuzeyine ilişkin politikasıyla ilgili olarak kendi içinde yaşadığı Kürt sorununun ve PKK terörünün rolüdür. Aslında, Türkiye'de Kürt sorununa yaklaşım ve PKK terörüyle mücadele konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Kabaca bu görüşleri iki başlıkta incelemek mümkündür. Görüşlerden biri sorunun, gerçekleştirilecek ekonomik ve siyasi açılımlarla çözülebileceğini kabul etmektedir. Bu anlayışa göre, PKK'nın Irak'ın kuzeyinde bulduğu destek geçici ve taktikselidir. Iraklı Kürtler, PKK'ya verdiği destek nedeniyle bugün için sorunun bir parçası olabilirler; ancak KDP ve KYB'nin PKK'ya verdiği desteği onlarla ilişkileri iyileştirmek ve ABD'yle ortak hareket etmek yoluyla kesmek mümkündür. Bu nedenle, Iraklı Kürtler, Türkiye'ye yönelik bir tehdit değil, PKK sorununun çözülmesinde rol oynayabilecek bir işbirliği aracı olarak görülmektedir. Bu işbirliğini artırmanın en önemli aracı ise Iraklı Kürtlerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesidir. Bu bağlamda, ABD'yle eşgüdümlü yürütülecek bir dış politika manevrası ve Iraklı Kürtlerle kurulacak yakın ilişki, PKK sorununun Ortadoğu boyutunu çözmek için yeterlik; sorunu iç politikada çözmek için ekonomik ve kültürel önlemlerin dışında siyasi alanda değişim yaşanması şarttır. Bu bakış açısına göre askerî tedbirler, terörizmle mücadelede sınır içinde önemli bir araç olarak görülmesine rağmen sınır ötesinde çoğunlukla işlevsiz görülmektedir. Geçmişteki operasyonlardan kalıcı bir sonuç alınmadığını, PKK'nın askerî bir operasyonla tamamen yenilemeyeceğini, operasyonların Türkiye'ye çok pahalıya (askerî, siyasi ve diplomatik olarak) mâl olabileceği savlarını temel alan bu anlayış, Dağlica'daki terörist saldırıdan sonra ABD'yle işbirliği hâlinde gerçekleştirilebilecek sınırlı bir askerî operasyondan fayda sağlanabileceğini savunmaya başlamıştır. Bu görüşe göre, bir askerî operasyon gerçekleşse dahi, bunun sınırlı olması ve sonrasında hem içeride hem de dışarıda mutlaka siyasi açılımlar-

Kapak Konusu

Cumhurbaşkanı Gül, Bağdat'ta, Iraklı Türkmen milletvekili ve siyasetçiler ile de görüştü.

la desteklenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, bu görüştekilere göre Türkiye'nin PKK ile mücadelelerinde içeride ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi açılımlar; dışarıda ise Iraklı Kürtlerle ilişkilerin geliştirilmesi ve ABD'yle eşgüdüm, en önemli unsurlar olarak görünmektedir.

İkinci bakış açısı, Türkiye için tek tehdit olarak PKK terör örgütünü görmemektedir. Bu bakış açısına göre, Türkiye'de terörizmin doğmasının, güçlenmesinin ve yayılmasının nedenleri hem içeride hem de dışarıda aranmalıdır. Irak'ın kuzeyinde de facto bir yönetimin oluşması bağımsız bir Kürt devletine doğru gitmesi nedeniyle tehlikelidir. Ayrıca, PKK'nın Irak'ın kuzeyinde varlığını sürdürmesi bu iki tehdidi bir araya getirmektedir. Ancak, bu bakış açısı KDP ve KYB'nin nihai bir düşman olduğunu düşünmemekte, bu gruplarla güç ve işbirliğinin karışımı olan bir yöntem geliştirile-

rek bir ilişki biçimi kurulması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede, Irak'ın kuzeyindeki PKK varlığına son vermek için Iraklı Kürtlerle ilişkiye geçilmesinin önündeki en önemli engelin bu grupların PKK'ya destek vermesi olduğu düşünülmektedir. KDP ve KYB'yi, PKK'ya karşı mücadelede işbirliği yaptıkları ve Türkiye'yi tehdit etmedikleri sürece küçük ortak olarak kabul etmeye hazır görünen bu yaklaşım, Türkiye'nin bunlar üzerinde etkin rol oynaması için gerektiğinde ekonomik ve diğer araçları kullanması gerektiğini söyleyebilmektedir. Ancak, 2003'ten sonra KDP ve KYB'nin PKK'yı desteklediğini, PKK bölgeden temizleninceye kadar askerî operasyonların devam etmesi gerektiğini ve KDP ile KYB, PKK'ya desteklerini kesmezlerse onların da hedef alınabileceğini ileri sürmektedir.

Bu dört sütündeki etkenlerin bir araya gelmesiy-

Kapak Konusu

Cumhurbaşkanı Gül'ün Irak ziyareti, Türkiye'nin Irak politikasında son yıllarda yaşanan değişimin bir ürünüdür. Bu değişim, Türkiye'nin Irak politikasını kökten değiştirmekten ziyade, istenilen sonuçları vermeyen bazı araçların gözden geçirilmesi ve yeniden canlandırılması biçiminde yürütülmektedir.

le 2003'ten sonra Türkiye'nin Irak politikası genel olarak şu şekilde biçimlenmiştir:

- Irak'ın toprak bütünlüğü ve siyasi birliğinin sağlanması,
- Irak'ın parçalanmasının engellenmesi ve ülkede iç dengenin sağlanması için komşu ülkelerle işbirliği yürütme çabası,
- PKK konusunda işbirliği yapmaması, Türkiye'nin içişlerine yönelik olumsuz beyanları, Kerkük'ü kuzeydeki federasyona eklemeye çabaları nedeniyle Iraklı Kürtlerle diyalogu sınırlamak ve çeşitli araçlarla baskı oluşturmayı gündemde tutmak,
- Irak merkezî hükümetiyle ilişkileri sürdürmek ancak güvenlik konusundaki işbirliği yetersizliği nedeniyle mesafeli bir tavır takınmak,
- ABD'yle Irak konusundaki anlaşmazlıklar nedeniyle yaşanan sorunları diğer bölge ülkeleriyle yapılan işbirliğiyle telafi etmek.

Türkiye'nin Irak Açılımı ve İlişkilerde Değişim Dönemi

Yukarıda ana hatları tanımlanmaya çalışan Türkiye'nin Irak politikası 2003-2007 arasında Türkiye'nin Irak'ta görmek istediği tablonun ancak bir kısmını üretebilmiştir. Söylemsel olarak tüm Irak'ı temel aldığı iddia etse de bu dönemde Türkiye'nin Irak politikası Iraklı Kürtlerle yaşanan sorunların etkisinden kurtulamamıştır. Bununla birlikte, 2007 yılının sonlarından itibaren yaşanan iki temel gelişmenin Türkiye'nin yeni bir açılım yapmasının önünü açtığı söylenebilir: Kerkük'teki referandumun ertelenmesi ve PKK'yla mücadele için gerçekleştirilen askerî operasyonlardaki psikolojik ve askerî başarı. Bu çerçevede yeni açılımın zeminini oluşturmayı hedefleyen ve bürokratlar düzeyindeki çok sayıda görüşmeyle başlayan ardından Başbakan Recep Tayyip

Erdoğan'ın 2008 yılındaki Bağdat gezisiyle somutlaşan Türkiye'nin yeni Irak açılımı, 2003-2007 arasındaki temel eksiklikler olarak görülen iki olgudaki boşluğu kapatmaya odaklanıyor gibi görünmektedir: Iraklı gruplarla diyalog eksikliğini gidermek ve Türkiye'nin Irak'la ekonomik ilişkilerini iyileştirmek.

Önceki bölümde üzerinde durulan diyalog eksikliği Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki önemli sorunlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu durumun aşılması için MGK tarafından Irak'la ilişkiler çerçevesinde alınan kararlarda "Irak'taki tüm gruplar" ifadesi kullanılmıştır. Ancak, yeni Irak açılımı çerçevesinde Türkiye'nin Basra'da konsolosluk açma girişimi başlatması Türkiye'nin gerçek anlamda Iraklı "diğer gruplarla" da ilişkilerini daha öteye taşımak istediğini göstermektedir. Bu yaklaşım, 2002'den sonra ön plana çıkan ve krizlerin diyalog ve ekonomik karşılıklı bağımlılık yoluyla çözülmesi ilkelerine uygun düşüyor görünmektedir. Ancak, yeni Irak yaklaşımının sinyallerinin 2008 yılının başında Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki terörist kamplara yönelik olarak gerçekleştirilen kara harekâtının başladığı tarihte gelmeye başladığı dikkate alındığında, yeni açılımın sadece dış politika yapımındaki aktörlerden birinin inisiyatifi değil yukarıda sayılan pek çok farklı etkenin bir araya gelmesiyle oluştuğu söylenebilir. Açılım çerçevesinde 2008 yılının ortalarından itibaren Türkiye ile Irak arasında yoğun bir diplomasinin yürütüldüğü görülmektedir. Bu diplomasinin özellikle Iraklı Kürtlerle ilgili kısmı başlangıçta daha örtülü bir biçimde yapılmıştır. Ancak, zaman içinde Iraklı Kürtlerin Türkiye konusundaki söylemlerinin yumuşaması ve PKK'ya karşı somut işbirliği adımları atılması konusundaki gayretlerinin artması gibi nedenlerle Türkiye'nin de Iraklı Kürtlerle ilişkilerinde somut adımlar atılmaya başladığı söy-

Kapak Konusu

lenebilir. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaretinde Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin başkanı Mesut Barzani ile görüşmesi bile gündeme gelmiştir. 1 yıl kadar önce Başbakanlık Danışmanı Prof. Ahmet Davutoğlu'nun bile Barzani ile görüşmesi tepki çekerken, son ziyarette Cumhurbaşkanı Gül'ün Bağdat'ta Neçirvan Barzani'yi kabul etmesi normal karşılanmıştır. Bu durum, Iraklı Kürtler konusundaki psikolojik durumun değiştiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyareti yukarıda aktarılan ve 2007 sonundan itibaren değişme sinyalleri veren, 2008'de altyapısı hazırlanan ve 2009'da hayata geçirilen bir açılım olarak değerlendirildiğinde daha büyük bir önem kazanmaktadır. Konuya bu çerçeveden bakıldığında, ziyaretin aslında beş önemli boyutu olduğu söylenebilir:

1. Türkiye Maliki hükümetine güçlü bir destek vermektedir. Bu destek yakın gelecekte artarak devam edecektir.
2. Türkiye'nin Irakla ve Iraklı Kürtlerle ilişkileri salt güvenlik merkezli bir yaklaşımdan çıkmış, daha geniş bir perspektif kazanmıştır. Güvenlik boyutu halen en önemli konu olmasına rağmen Türkiye yavaş ama emin adımlarla Iraklı Kürtlerle ilişkilerini daha ileri bir işbirliği platformuna taşımaya hazırlanmaktadır.
3. Türkiye'nin Irakla ekonomik ilişkileri daha da gelişecektir. Özellikle, iki ülke arasındaki ticaretin artması ve enerji konularındaki işbirliğinin artması beklenmelidir.
4. Türkiye'nin Irak Türkmenlerine olan ilgisi azalmış değildir. Cumhurbaşkanı Gül'ün Türkmen liderlerle de görüşmesi bunun en önemli göstergelerinden birisidir.
5. Türkiye, Kerkük'teki gelişmeleri yakından izlemeye devam etmektedir. Kerkük'ün geleceğine ilişkin süreçte aktif bir tavır almayı sürdürecektir.

Bu beş konuya ilişkin ziyaret sırasında meydana gelen olaylara göz atıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. Yapılan açıklamalara göre ziyaretin beş vilayeti kapsamı planlanmaktaydı. An-

cak, güvenlik endişeleri nedeniyle ziyaret Bağdat ile sınırlı tutulmuştur. Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaret etmesi beklenen diğer iller arasında en önemli gündemi Erbil oluşturmaktaydı. Çünkü, Gül'ün Erbil'i ziyareti Iraklı Kürtler arasında Türkiye tarafından kabul edilmenin en önemli göstergesi olarak değerlendirilecekti. Ancak, ziyaretin Erbil'i kapsamaması bazı çevrelerde Türkiye'nin Irak politikasında beklenen değişimin olmadığı düşüncesini yaratmıştır. Bununla birlikte, güvenlik nedeniyle de olsa ziyaretin Bağdat ile sınırlı kalmasının Türkiye'nin Irakla ilişkilerinde dengenin korunması açısından faydalı olduğu söylenebilir. İşgalden sonra Irak'ın toprak bütünlüğü ve siyasi birliğini vurgulayan; her fırsatta merkezi hükümetin güçlü olmasının Irak'ta istikrarın anahtarı olduğunu ileri süren Türkiye'nin son seçimlerden güçlenerek çıkan ve Irak'ta merkezîyetçiliğin yükselişini simgeleyen Başbakan Maliki'ye desteğini sürdürdüğünü göstermesi önemlidir. Çünkü Irak'taki hassas iç politik dengeler Maliki liderliğindeki hükümete karşı olan siyasi partilerin yeni bir hükümet arayışı içinde olduğunu göstermektedir. İçeride sorunlarla uğraşan Maliki hükümetinin dış politikadaki en önemli sorunlarından birisi de bölge ülkeleri tarafından dışlanmasıdır. 2003'ten sonra bölgedeki birçok Arap ülkesi Irak'ta işbaşına gelen hükümetleri açık ya da kapalı olarak dışlayıcı bir tavır geliştirmiştir. Son zamanlarda Irak bu dışlanmadan kurtulmaya başlamış olsa da henüz tam olarak Irak hükümetinin Ortadoğu ülkeleri nezdinde tam bir saygınlık kazandığı söylenemez. Bu çerçevede, Türkiye'nin gezisinin Bağdat ile sınırlı kalması nedeni ne olursa olsun Maliki hükümetine destek olarak algılanmıştır.

Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaretinde en fazla ön plana çıkarılan konu Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişki olmuştur. Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye'nin 2003'ten beri izlediği politikanın ana ilkelerinden sapma ya da farklılaşma anlamına gelecek bir mesaj vermemiştir. Örneğin, görüşmeler sırasında en çok vurgulanan konu önceden olduğu gibi terörle mücadele olmuştur. Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişkilerde halen en önemli sorun PKK terör örgütüyle mücadele konusunda işbirliğidir. Ancak, bu konuda olumlu adımlar atıldığı için bazı gelişmeler yaşandığı ve karşılıklı jestler yapıldığı söylenebilir. Cumhurbaşkanı

Kapak Konusu

Gül'ün ziyaretinde Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişkilerde dört önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan birincisi, Cumhurbaşkanı Gül'ün Irak'taki bölgesel yönetimi, Irak anayasasının bir kurumu ve gerçeği olarak kabul ettiğini söyleyerek Iraklı Kürtlere açık bir mesaj göndermesidir. Basında Cumhurbaşkanı'nın "Kürdistan Bölgesel Hükümeti" sözcüğünü kullandığı vurgulanmıştır. Ancak Cumhurbaşkanı Gül, doğrudan bu ifadeyi kullanmadığını belirtmiştir. Zaten, muhtemelen bu noktada asıl önemli mesaj bölgesel yönetimin isminden ziyade, Irak'ta bir anayasal kurum olarak tanındığının bu kadar açık bir biçimde ifadesidir. Meydana gelen ikinci gelişme, Türkiye'nin PKK terör örgütüne ilişkin sorununun çözülmesi halinde Türkiye ile Kürtler arasındaki işbirliğinin çok daha artacağına vurgu yapmasıdır. Bu durum bir açıdan bakıldığında Iraklı Kürtlerin terör örgütüyle mücadelede sorumluluğunu vurgulamak ve daha somut tedbirler istenmesi anlamına gelirken, diğer yandan Türkiye'nin Iraklı Kürtlere fırsat kapılarını tamamen açabileceği anlamına da gelmektedir. Üçüncü önemli gelişme, Cumhurbaşkanı Gül'ün PKK ile mücadelede Iraklı Kürtlere daha çok iş düştüğünü söyleyerek önceden temel söylem olan güvenlik sorununun Bağdat üzerinden çözülmesi hususuna pratik bir boyut kazandırmasıdır. Bir süredir devam eden işbirliği faaliyetlerinin Erbil'de kurulan bir ortak merkezin ardından bu biçimde tanımlanması, Türkiye'nin PKK terörüyle mücadelede asıl desteğin Irak hükümetinden ziyade Iraklı Kürtlerden gelebileceğine ilişkin inancından kaynaklanmaktadır. Dördüncü önemli gelişme ise Cumhurbaşkanı Gül'ün PKK'nın sonuçta Türkiye'nin sorunu olduğunu, bu konuya ilişkin içeride alınacak tedbirlerin sadece Türkiye'yi ilgilendirdiğini söyleyerek bir yandan iç politikadaki bazı beklentilere atıfta bulunurken, diğer yandan da terör örgütüne destek sağlayan güçlere güven duyulmadığını ima etmesidir. Cumhurbaşkanı Gül'ün gezisinde yaşanan bu gelişmelerle Türkiye'nin elde ettiği en önemli kazanımlar ise Iraklı Kürt yetkililerin PKK'yı bir "bela" olarak ilan etmeleri ve Iraklı Kürtlere sorunun Türkiye ile kendileri arasında değil, oradaki PKK varlığı ile olduğunun hissettirilmesi olmuştur. Tüm bu yaşanan gelişmeler, yukarıda Türkiye'de Irak ve Iraklı Kürtler ve PKK konularını ele alırken hangi görüşün daha ağır bastığını göstermektedir. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanı Gül'ün Irak ziyaretinde ya-

şanan gelişmelerin büyük bir yenilik olmaktan ziyade bir süredir başlatılan ve temkinli bir biçimde sürdürülen bir stratejinin sonucu olduğu söylenebilir.

Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaretinin üçüncü boyutu ise Türkiye ile Irak arasındaki ekonomik ilişkilerdeki ilerlemedir. Ziyarete iki ülke arasında kapsamlı bir ekonomik iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla iki ülke arasında 5-6 milyar dolar arasında olan ticaret hacminin 2011 yılında 20 milyar dolara ulaşması planlanmaktadır. Türkiye ile Irak arasında ekonomik anlaşmalar pek gündeme gelmemiş olsa da iki ülke arasında hızla artan ticaret hacmi ekonomik krizle baş etmeye çalışan Türk şirketleri için önemli bir kapı niteliğindedir.

Ziyarete gündeme gelen diğer bir konu ise Kerkük'tür. 2009 yılında kaderi belirlenecek olan Kerkük'ün kaderi Türkiye'yi yakından ilgilendirdiğinden her fırsatta bu konuya değinilmektedir. Gül'ün ziyareti sırasında Kerkük vurgusunu yapmış olması Türkiye'nin Kerkük meselesindeki duruşunu değiştirmedeğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Son olarak, ziyaret sırasında Iraklı Türkmen siyasetçilerle de görüşülmüş olması Türkiye'nin Türkmenlerin sorunlarına gösterdiği hassasiyetin bir yansımasıdır. Irak'ta karşılaşmış olduğu sorunlarda maddi ve manevi olarak Türkiye'yi yanında görmek isteyen Türkmenlere Cumhurbaşkanı Gül'ün programında yer ayrılması Irak'taki tüm gruplara yönelik önemli bir mesaj olarak kabul edilebilir.

Sonuç

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Irak ziyareti Türkiye'nin Irak politikasında son yıllarda yaşanan değişimin bir ürünüdür. Bu değişim, Türkiye'nin Irak politikasını kökten değiştirmekten ziyade Türkiye için istenilen sonuçları vermeyen bazı araçların gözden geçirilmesi ve yeniden canlandırılması biçiminde yürütülmektedir. Konu bu bağlamda ele alındığında, Türkiye'nin Irak politikasının temel dinamiklerinin ve belirleyicilerinin değişmediğini ancak amaca dair bazı taktik değişikliklerin yaşandığını ve yaşanmaya devam edeceğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır. ■